

Kunskap ända in i det sista

Berättelse

Hans Rosling ägnade hela sitt liv åt en enda fråga: varför vet vi så lite om den värld vi lever i? Som professor i internationell hälsa vid Karolinska Institutet upptäckte han något förbluffande. När han ställde enkla faktafrågor om global utveckling – om fattigdom, utbildning och hälsa – svarade välutbildade människor systematiskt fel. Studenter, journalister, chefer och till och med nobelpristagare gissade sämre än slumpen. Roslings poäng var skarp men vänlig: en schimpans som väljer svar på måfå skulle faktiskt klara sig bättre, eftersom människor inte bara saknar kunskap utan bär på en mörk och föråldrad bild av världen.

För att ändra på det behövde han ett nytt sätt att visa siffror. Tillsammans med sin son Ola och sin sonhustru Anna Rosling Rönnlund byggde han ett dataprogram som förvandlade torr statistik till levande, rörliga bubblor. På skärmen kunde man se hur länder under flera decennier rörde sig mot längre liv och högre inkomst. Verktuget blev så uppskattat att Google köpte det 2007. Familjen drev vidare stiftelsen Gapminder, med ett enkelt mål: en faktabaserad bild av världen, fri från onödig rädsla.

Roslings föredrag blev en världssuccé. Med inlevelse, humor och ibland rena trick – en gång svalde han ett svärd på scenen för att visa att det till synes omöjliga är möjligt – fick han miljontals människor att intressera sig för utveckling. Men hans budskap var aldrig att blunda för problem. Han menade att världen på samma gång kan vara dålig och bättre än förut: barnadödligheten sjunker, fler barn går i skolan, och färre människor lever i extrem fattigdom.

År 2016 fick Hans Rosling beskedet att han hade en obotlig cancer i bukspottkörteln. I stället för att dra sig tillbaka valde han att ägna sin sista tid åt en bok. Tillsammans med Ola och Anna skrev han ”Factfulness”, om hur vi kan tänka mer faktabaserat och varför mycket är bättre än vi tror. Han hann skriva färdigt manuset, men inte se boken tryckt. Den kom ut 2018, året efter hans död, och blev en internationell bästsäljare.

Hans Rosling lämnade efter sig mer än statistik. Han lämnade en uppmaning: att möta världen med nyfikenhet i stället för rädsla, och att alltid fråga sig vad fakta egentligen säger – även när magkänslan säger något annat.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
ägna sig åt	lägga sin tid och kraft på något
förbluffande	mycket förvånande
systematiskt	på samma sätt om och om igen
slumpen	ren tur; utan plan

ORD	FÖRKLARING
föråldrad	gammal och inte längre sann
förvandla	göra om något till något annat
statistik	siffror som beskriver verkligheten
en stiftelse	en organisation för ett bestämt mål
faktabaserad	bygger på fakta, inte känslor
inlevelse	starkt engagemang och känsla
barnadödlighet	hur många barn som dör tidigt
obotlig	går inte att bota
dra sig tillbaka	sluta, vila, lämna arbetet
en uppmaning	en stark önskan om att andra ska göra något

Läsförståelsefrågor

1. Vad var Hans Roslings centrala fråga genom livet?
 1. Hur man blir en bra läkare
 2. Varför vi vet så lite om världen
 3. Hur man tjänar pengar på statistik
2. Vad menade Rosling med jämförelsen med en schimpans?
 1. Att djur är smartare än människor
 2. Att människors svar var sämre än rena gissningar
 3. Att frågorna var omöjliga att svara på
3. Vad gjorde dataprogrammet som familjen byggde?
 1. Det rättade prov automatiskt
 2. Det gjorde statistik till rörliga, lättbegripliga bilder
 3. Det översatte böcker
4. Vilket var Gapminders mål?
 1. Att sälja så många böcker som möjligt
 2. Att ge en faktabaserad bild av världen
 3. Att tävla med Google
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Rosling tyckte att man skulle blunda för världens problem.
 2. Hans Rosling hann se sin bok Factfulness komma ut.
 3. Factfulness översattes till mer än trettio språk.
6. Förklara med egna ord vad Rosling menade med att världen kan vara "dålig och bättre än förut" på samma gång.
7. Varför kan man säga att Roslings sätt att hålla föredrag (humor, svärd, bubblor) hängde ihop med hans mål?
8. Vad säger det om Hans Rosling att han skrev en bok när han visste att han snart skulle dö?
9. Texten avslutas med en "uppmaning". Formulera den med egna ord.
10. Hur kan Roslings sätt att tänka vara användbart för dig själv, till exempel när du läser nyheter? Använd texten i ditt svar.

Facit

1. b) Varför vi vet så lite om världen.
2. b) Att människors svar var sämre än rena gissningar.
3. b) Det gjorde statistik till rörliga, lättbegripliga bilder.
4. b) Att ge en faktabaserad bild av världen.
5. 1. **Nej** – hans budskap var aldrig att blunda för problem. b) **Nej** – han hann inte se boken tryckt; den kom ut efter hans död. c) **Det står inte i texten** – den blev en internationell bästsäljare, men antalet språk nämns inte.
6. Exempel på svar: *Att det fortfarande finns allvarliga problem, men att läget ändå har förbättrats jämfört med tidigare – båda sakerna är sanna samtidigt.*
7. Exempel på svar: *Han ville fånga människors intresse så att de orkade ta till sig fakta; humorn och tricken gjorde statistiken spännande i stället för tråkig.*
8. Exempel på svar: *Att han brann för sin sak och ville fortsätta sprida kunskap så länge han kunde, i stället för att ge upp. (Godkänn motiverade tolkningar.)*
9. Exempel på svar: *Möt världen med nyfikenhet i stället för rädsla, och kontrollera vad fakta säger även när känslan säger annat.*
10. Exempel på svar: *Att inte tro på det första intrycket eller den mest skrämmande rubriken, utan kolla siffrorna och helheten först. (Godkänn svar som kopplar till texten.)*

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering. Avskrift utan egen förståelse räcker inte.

FÖR LÄRAREN

Abstrakt nivå (grundläggande/B1+). Tema: källkritik, faktaresistens och hopp grundat i kunskap. Passar med en övning där eleverna gissar på Roslings faktafrågor och jämför med verkligheten (gapminder.org). Fråga 8–10 tränar slutledning och koppling till eget liv.

Diskussionsfrågor

- ”Nyheterna ger oss en för mörk bild av världen.” Håller du med? Motivera.
- Hur kan man veta om något man läser på nätet är sant?
- **Skriv (reflekterande text):** Vad kan vi lära oss av Hans Rosling? Skriv om hur man kan skilja på fakta och känsla, och varför det är viktigt.

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Hans Rosling
- Karolinska Institutet: minnesord om Hans Rosling (ki.se)
- Gapminder Foundation (gapminder.org) och boken Factfulness (2018)
- The Lancet: obituary, Hans Rosling (2017)

Faktagranskad i juni 2026. Född 27 juli 1948 i Uppsala, död 7 februari 2017 i bukspottkörtelcancer. Distriktsläkare i Nacala, Moçambique 1979–1981; forskade om sjukdomen konzo, doktorsavhandling 1986. Biträdande professor vid Karolinska Institutet 1997, ordinarie professor från 1999. Medgrundare av Läkare Utan Gränser i Sverige 1993. Gapminder 2005; programmet Trendalyzer köptes av Google 2007. Factfulness gavs ut postumt 2018.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.